

CRNA GORA  
S K U P Š T I N A  
**Odbor za ljudska prava i slobode**  
Broj: 00-51/17-21/  
Podgorica, 21. mart 2017. godine

**INFORMACIJA**  
**SA SASTANKA PREDSEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I**  
**SLOBODE SA PEDIJATRICOM DR NADINE BURKE HARRIS,**  
održanog u Podgorici, 28. februara 2017. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković i članovi Odbora: dr Suad Numanović, Mihailo Anđušić, Mirsad Murić i Nada Drobnyak održali su sastanak sa pedijatricom dr Nadine Burke Harris koja je širom svijeta prepoznata po inovativnom pristupu u rješavanju problema vezanih za negativna iskustva u djetinjstvu. Na sastanku su učestvovali predsjednici i članovi Odbora za rodnu ravnopravnost, Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, poslanici: Pavle Goranović, dr Miodrag Radunović, mr Branka Tanasijević, Petar Porobić, Maja Bakrač i Nikola Rakočević. Na sastanku je učestvovao šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Benjamin Perks.

Predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Miodrag Radunović je saopštio da je kao ljekar sa dugogodišnjim iskustvom i univerzitetski profesor impresioniran naučnim saznanjima koja se odnose na negativna iskustva u djetinjstvu, o kojima je informisan učešćem na Konferenciji „Zaustavimo nasilje nad djecom“, održanoj 27. februara 2017. godine. Ocijenio da je veoma dobro što se dr Burke Harris sastaje sa crnogorskim zvaničnicima i što širi znanje o ovoj značajnoj temi.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Benjamin Perks je saopštio da će se u Crnoj Gori u narednih nekoliko mjeseci realizovati druga faza Kampanje „Zaustavimo nasilje nad djecom“ koja će biti posvećena zaštiti djece od porodičnog nasilja i tjelesnog kažnjavanja. Istakao je da je Crna Gora preuzela međunarodnu obavezu da ima jednu od liderskih uloga u Globalnom partnerstvu za zaustavljanje nasilja nad djecom.

Pedijatrica dr Nadine Burke Harris je upoznala poslanike sa naučnim saznanjima koja ukazuju koliko negativna iskustva iz djetinjstva utiču na život svake osobe. Navela je da postoje tri ključne kategorije negativnih iskustava u djetinjstvu i to: zlostavljanje, zanemarivanje i disfunkcionalno domaćinstvo, koje se mogu podijeliti u deset potkategorija. Prema Studiji dr Kaisera, objavljenoj u SAD-u 1998. godine koja sadrži rezultate istraživanja sprovedenog na 17.500 odraslih osoba, utvrđeno je da je oko dvije trećine ispitanika doživjelo makar jedno negativno iskustvo u djetinjstvu, a svaka osma osoba je doživjela četiri ili više takvih iskustava. Istakla je da postoji jasna korelacija negativnih iskustava iz djetinjstva sa lošim zdravstvenim stanjem. Po riječima dr Burke Harris da negativna iskustva u djetinjstvu dramatično povećavaju rizik kod pet od deset vodećih uzroka smrti. Podaci pokazuju da osobe koje su imale više od četiri negativna iskustva, imaju 2,2 puta veće šanse da obole od srčanih oboljenja nego osobe bez takvih iskustava, ali i da za ova lica postoji 12 puta veća vjerovatnoća za suicid, kao i četiri puta veća vjerovatnoća za obolijevanje od kancera ili Alchajmerove bolesti.

Saopštila je da je cilj svih istraživanja i naučnog rada bio da se ukaže na biološku vezu između negativnih iskustava u djetinjstvu i bolesti, a u praksi su utvrdili da u određenim situacijama bolesti poput HIV/AIDS-a, tuberkuloze, upale pluća mogu biti prouzrokovane preživljenim negativnim iskustvima u djetinjstvu i toksičnim stresom. Ponovljene stresne situacije u djetinjstvu dovode do multisistemskih promjena u organizmu – neuroloških,

imunoloških i hormonskih. Podatke ove vrste sada prikupljaju 32 države Sjedinjenih Američkih Država i distrikt Kolumbija.

Kako bi se na pravi način suočili sa problemima negativnih iskustava u djetinjstvu, neophodno je preduzeti mjere rane intervencije. Veoma je važno podizanje svijesti cjelokupne javnosti kako na nacionalnom, tako i na globalnom nivou, kao i skrining koji se obavlja u sklopu redovnih sistematskih pregleda djece kod pedijatra. Rana intervencija je veoma važna i najuspješnija je do šeste godine djeteta, jer se 90% neuroplastičnosti mozga dešava do tog uzrasta, a preostalih 10% do 25. godine života. Ukazala je da je ranu intervenciju neophodno povezati sa servisima podrške djeci i njihovim porodicama koji podrazumijevaju: kućne posjete, posvećenost mentalnom zdravlju, socijalni rad i intervencije koje obuhvataju dvije generacije. Neophodno je izgraditi zdrav odnos između roditelja i djece kako bi se ona lakše izborila sa stresnim situacijama. Zaključila je da je u narednom periodu neophodno raditi i na unapređenju naučnih saznanja u ovoj oblasti.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je saopštio da je Odbor značajne i brojne aktivnosti, u saradnji sa UNICEF-om, realizovao na planu promocije i zaštite prava djeteta, s posebnim akcentom na zaštitu djece od svih vidova eksploatacije- zloupotrebe putem interneta, seksualnog iskorišćavanja i ekonomske eksploatacije. Interesovalo ga je da li postoje podaci o procentu uspješnosti liječenja osoba koje su preživjele psihičko, fizičko ili emocionalno zlostavljanje. Takođe, upitao je da li posjeduju informaciju o tome koliko roditelja koji su preživjeli traume zlostavlja svoju djecu. Ukazao je da je u medicini mnogo važno dobro uzeti anamnezu pacijenta, jer dobro uzeta anamneza predstavlja 50% dijagnoze. Podsjećajući na značaj blagovremene reakcije u medicini, upitao je koliko je vremena potrebno da se izliječi osoba koja je doživjela negativna iskustva u djetinjstvu.

Poslanik dr Suad Numanović je istakao da je nasilje nad djecom prisutno u društvima u tranziciji, ali i u razvijenim državama. Ukazao je na potrebu organizovanja šire kampanje kako bi svi u Crnoj Gori bili upoznati sa uticajem negativnih iskustava u djetinjstvu na dalji razvoj djece. Smatra i da je neophodan multidisciplinarni pristup problemu kako bi se zajedničkim naporima svih subjekata doprinijelo ranoj intervenciji.

Poslanicu Nadu Drobniak je interesovalo da li su javne kampanje dovoljne da se promijeni stanje u ovoj oblasti, da li se upitnik koji koriste pedijatri u SAD-u može primijeniti u Crnoj Gori i da li postoje podaci o tome u kojoj mjeri su zlostavljani dječaci, a u kojoj djevojčice.

Poslanica mr Branka Tanasijević je ukazala na značaj odrastanja djeteta u funkcionalnoj porodici i potrebu da roditelji i njihova djeca kvalitetno provode zajedničko vrijeme. Ocijenila je da porodica koju formiramo liči na porodicu iz koje potičemo i da djeca koja odrastaju u sigurnom domu izrastaju u srećne odrasle ljude. Sa druge strane, zastupljeno je i porodično nasilje, koje se još uvijek doživljava kao privatni a ne društveni problem. Dijete koje odrasta u takvom okruženju je žrtva bez krivice, a negativna iskustva iz djetinjstva utiču na njegov život. Zaključila je da treba više razgovarati o funkcionalnoj porodici jer je za djecu pogubno ukoliko imaju otuđeni odnos sa roditeljima.

Poslanik Pavle Goranović je upitao u kojoj mjeri je rano obrazovanje važno u cijeloj problematici i skrenuo pažnju na neophodnost međusektorske saradnje za postizanje uspjeha u ovoj oblasti, što po njegovoj ocjeni Crnoj Gori nedostaje.

Pedijatrica dr Nadine Burke Harris je odgovorila da ne posjeduju podatke o procentu uspješnosti liječenja osoba koje su preživjele neki vid nasilja zbog toga što je razumijevanje biloških mehanizama toksičnog stresa novina i kod njih. U praksi, velika je vjerovatnoća da roditelj koji je preživio nasilje kasnije to nasilje prenese i na svoje dijete. Saopštila je da javne kampanje nijesu dovoljne za rješavanje problema, ali predstavljaju prvi korak. Smatra da se upitnik koji koriste pedijatri u SAD-u može koristiti i u Crnoj Gori, a uz isti posjeduju i Vodič, što će biti prevedeno od strane UNICEF-a i dostavljeno nadležnim subjektima u Crnoj Gori.

Preporučila je da se skriningi djece obavljaju isključivo u zdravstvenim ordinacijama, uz obavezu ljekara da zaštiti lične podatke svakog pacijenta. Saopštila je da djevojčice bivaju češće žrtve seksualnog, a dječaci žrtve fizičkog zlostavljanja. Prema podacima, 25% djevojčica doživi seksualno zlostavljanje, dok jedan od 13 dječaka doživi ovu vrstu zlostavljanja. Dr Burke Harris se saglasila da je međusektorska saradnja od presudne važnosti za postizanje uspjeha u ovoj oblasti, jer je riječ o problemu javnog zdravlja, a ovakvim pristupom će se doprinijeti prekidanju međugeneracijskog prenošenja negativnih iskustava.

Ocijenila je da u Crnoj Gori postoji volja i spremnost za borbu sa problemom nasilja nad djecom kroz saradnju svih nadležnih subjekata. Čestitala je na do sada preduzetim aktivnostima i pokrenutoj Kampanji „Zaustavimo nasilje“.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je najavio da će u narednom periodu u saradnji sa Ministarstvom zdravlja posebnu pažnju posvetiti kućnim posjetama koje se organizuju za porodice novorođene djece kako bi baš u tom periodu pružali stručnu podršku roditeljima. Veoma je bitno razbiti tabu o problemu nasilja u porodici, a tokom prenatalnih posjeta ljekari treba da razgovaraju sa budućim roditeljima. Saopštio je da UNICEF preduzima aktivnosti na povećanju stope obuhvata djece ranim obrazovanjem, a nastoje obučiti vaspitače i nastavno osoblje da prepoznaju znakove traume kod djece i pravovremeno i adekvatno reaguju. Podsjetio je da je prošle godine realizovan projekat osnaživanja policijskih službenika za prepoznavanje zlostavljanja djece koje je doprinijelo da policijski službenici prepoznaju i dva slučaja internet nasilja nad djecom.

Poslanici su zahvalili dr Nadin Burke Harris na izuzetnom predavanju na kojem su se upoznali sa novim naučnim saznanjima o uticaju negativnih traumatičnih iskustava iz djetinjstva na zdravstvene probleme u kasnijem razvoju i načinu rješavanja takvih problema. Posebnu zahvalnost su uputili šefu Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori koji svojom posvećenošću i aktivnostima značajno doprinosi poboljšanju položaja djece u zaštiti njihovih prava u Crnoj Gori.

**SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

**PREDSJEDNIK ODBORA**

dr Halil Duković